

Приказ

УДК: 821.163.41.09-94 Костић Тмушић Д."04/14"(049.32)

271.222(497.11)-36:929 СЛВА, СВЕТИ(049.32)

doi: 10.5937/zrffp53-47665

НАУЧНА МИСАО О СВЕТОМ САВИ (1895–1945) ДЛЕКСАНДРЕ КОСТИЋ ТМУШИЋ

(ДЛЕКСАНДРА КОСТИЋ ТМУШИЋ, *НАУЧНА МИСАО О СВЕТОМ САВИ (1895–1945)*,
КОСОВСКА МИТРОВИЦА – НИШ: ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У ПРИШТИНИ
СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ – МЕЂУНАРОДНИ ЦЕНТАР ЗА
ПРАВОСЛАВНЕ СТУДИЈЕ, 2023, 179 СТР.)

Маријана Б. СТОЈКОВИЋ¹

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет
Катедра за српску књижевност и језик

¹ marijanastojkovic1512@gmail.com

Рад примљен: 11. 11. 2023.

Рад прихваћен: 4. 12. 2023.

НАУЧНА МИСАО О СВЕТОМ САВИ (1895–1945) АЛЕКСАНДРЕ КОСТИЋ ТМУШИЋ

Научни допринос у проучавању лика и дела једне од најзначајнијих личности српске историје, цркве, књижевности, уметности и културе употпуњен је још једним значајним монографским остварењем Александре Костић Тмушић под називом *Научна мисао о Свeјоm Сави (1895–1945)*. Монографија под поменутиm насловом, настала дугогодишњим радом и истраживањем задате теме, објављена је 2023. године у издаваштву Филозофског факултета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици и Међународног центра за православне студије у Нишу, чиме је отворила значајне аспекте проучавања обимом велике заоставштине првог српског просветитеља и архиепископа Светог Саве.

Како аутор истиче у „Предговору”, настанак ове научне студије инспирисан је, поред дугогодишњег бављења старом српском књижевношћу, и трогодишњим учешћем у пројекту „Свети Сава у српској духовности и култури”, који се реализује под покровитељством Одељења за светосавске студије Центра за црквене студије у Нишу и Драгише Бојовића и његовог дугогодишњег проучавања књижевног стваралаштва Светог Саве.

Основни циљ ове монографије је да свеобухватно, сажето, методолошки релевантно и кохерентно осветли научну мисао о Светом Сави, односно да представи најзначајније историчаре књижевности заслужне за зачетке те научне мисли и да савременим проучаваоцима понуди и остави отворена врата за улазак у свет научних разматрања и истраживања ове комплексне и неисцрпне теме, која ће читаоцима приближити значај светосавске заоставштине.

Монографија има 179 страна стандардног формата; поред списка извора и коришћене литературе, према сегментима, монографија се састоји из „Предговора”, „Увода” и још шест значајних, централних поглавља, која су подељена на бројна потпоглавља, од проширеног резимеа преведеног на два страна језика, списка коришћене релевантне литературе и, на крају, кратких бележака о аутору.

На изразито систематичан и приступачан начин, почетни делови монографије посвећени су књижевној заоставштини Светог Саве, писцима

који су писали његова житија, док се главни део односи управо на централну тему монографије, зачетке научне мисли о Светом Сави и на све оне који су на њој радили; завршни сегмент монографије резервисан је за прегледе и појашњења зборника радова о Светом Сави. Захваљујући сублимирању поменутих делова, комплексној методологији, као и релевантној и изразито богатој литератури коришћеној у ове сврхе, Александра Костић Тмушић је монографији дала завршни облик, који је формирао стручну студију значајног научног доприноса.

Аутор у „Предговору” монографије проблематизује саму тему говорећи о значају почетака српске средњовековне књижевности и њеној нераскидивој повезаности са династијом Немањића, првенствено Стефаном Немањом (Светим Симеоном) и Растком Немањићем (Светим Савом), која је обележила поменути период и успоставила чврсте темеље свим будућим истраживањима. Поред поменутог, завршетак „Предговора” резервисан је за редове захвалности уваженим рецензентима, познатим и признатим универзитетским и научним радницима, који су дали значајан допринос њиховим конструктивним критикама упућеним аутору током настајања ове студије. Александра Костић Тмушић на крају „Предговора” додаје и коментар да монографију посвећује њеним студентима и породици.

Након „Предговора”, проблематизовање поменуте теме проширује се у „Уводу”, уз давање историјских генералија о српској држави у доба Немањића са фокусом на Стефана Немању и Светога Саву. Указујући на значај Светог Саве у књижевности, не само као ствараоца него и као књижевног јунака, Александра Костић Тмушић врши уплив у централну тему ове монографије, односно у саме почетке научне мисли о Светом Сави, за које је узета 1895. година, док је за крај ових разматрања узета 1945. година.

Прво поглавље носи наслов „Књижевна заоставштина Светог Саве” и у оквиру њега издвајају се најзначајнија књижевна остварења овог средњовековног писца, чиме се указује на њихову драгоценост и немерљив допринос у развоју српске књижевности. Такође, у овом поглављу указано је и на нека значајна мишљења научника о делатности Светог Саве, попут Ђорђа Трифуновића, Димитрија Богдановића, Милана Кашанина, Павла Поповића, Драгише Бојовића и других.

Поглавље „Писци житија Светог Саве” указује на ауторе који су написали најзначајније животописе Светог Саве, међу којима су Доментијан и Теодосије. Компаративним погледом на житија ових аутора, Александра Костић Тмушић прегледно указује на два различита приступа истој теми у истом жанру и на њихов несумњиви значај у учвршћивању култа овог светитеља.

У централни део монографије уводи нас треће поглавље – „Зачетак научне мисли о Светом Сави”. Оно садржи пет потпоглавља, која се одnose на помене Светог Саве у првим историјама српске књижевности до 1895. године, на мишљења и погледе Павела Јозефа Шафарика, Ђуре Даничића, Стојана Новаковића и Ватрослава Јагића о Светом Сави и његовом стваралаштву. Истакнуто је да су прва, озбиљнија истраживања о Светом Сави, која су помогла доцнијим истраживањима, настала у другој половини XIX века и да се управо то уочава у *Нацртиу дидлиографије о св. Сави* (1934) аутора Станоја Станојевића и Радослава Перовића и часопису *Православље* у коме се у наставцима објављивао текст „Библиографија о св. Сави у светосавској години”.

Говорећи о *Историји српске књижевности* Павла Јозефа Шафарика, једног од најзначајнијих слависта, Александра Костић Тмушић ставља акценат не само на уопштене чињенице које се тичу садржаја саме књиге него и на делове историје који се односе на саму тему монографије, односно научну мисао о Светом Сави. Она запажа да се Свети Сава код Шафарика помиње више пута, где се говори како о његовом световном и монашком животу тако и о књижевном раду, маркирајући Шафариково мишљење да „као што су били његов карактер и његов живот, тако је и његов стил једноставан и без украса, каткад – веома опор; на појединим местима у делу о животу Св. Симеона детиње је једноставан и дирљиво природан” (Костић Тмушић, 2023, према: Шафарик, 2004, стр. 81). Александра Костић Тмушић на крају овог потпоглавља закључује да је Шафарик својим делима трасирао пут каснијим историчарима српске књижевности и свим значајнијим историјама књижевности (Костић Тмушић, 2023, стр. 32).

У наставку Александра Костић Тмушић истиче залагања Ђура Даничића у проучавању старе српске књижевности и неких од најзначајнијих писаца српског средњег века међу којима су Доментијан, Теодосије, Данило Други и његов ученик. На основу Доментијанових и Теодосијевих виђења Светог Саве, Даничић формира став о овом великану и о томе говори на својим предавањима која одржава на Лицеју 1862. године. Предавањима је присуствовао и Стојан Новаковић, један од његових најбољих ученика, који је 1867. године написао *Историју српске књижевности*, за коју аутор закључује да је, иако недовољно, у њој Новаковић веома афирмативно говорио о Светом Сави. Такође, говорећи о Јагићу и његовој *Историји српске и хрватске књижевности*, аутор истиче да он „са великим поштовањем говори о Светом Сави и поставља га на прво место у српској историји” (Костић Тмушић, 2023, стр. 36), чиме и завршава треће поглавље монографије.

Четврто, уједно и најобимније поглавље носи наслов „Научна мисао о Светом Сави након 1895. године” и подразумева велики број потпоглавља у којима је указано на најзначајнија истраживања о Светом Сави

у периоду после 1895. године. Александра Костић Тмушић од значајнијих проучавалаца истиче дела Андре Гавриловића, Светислава Вуловића, Владимира Николића, Драгутина Костића, Владимира Ђоровића, Миливоја Башића, Станоја Станојевића, Милутина Деврње, Владимира Вујића, Павла Поповића, Григорија Божовића, Јована Скерлића, Николе Радојчића, Милоша Црњанског и Владике Николаја Велимировића, чиме читаоцима нуди свеобухватан поглед и лепезу научних доприноса и приступа књижевном делу Светог Саве у поменутом периоду. Овако детаљно конципираним увидом у многобројна истраживања релевантних проучавалаца светосавске заоставштине, Александра Костић Тмушић, применом разноврсних приступа овој комплексној теми, указује на то да је период у коме су се формирала нека од најзначајнијих мишљења о делу Светог Саве и актуелизовале њихове делатности, које су се тицале поменуте теме, дао значајан научни допринос и пружио увид у стваралаштво и живот једне од најјединственијих и најмоћнијих личности међу српским народом кроз векове.

У одељку монографије насловљеном „Зборници радова о Светом Сави” дат је преглед најзначајнијих зборника о Светом Сави насталих приликом обележавања годишњице или неког значајног датума који је у вези са делатношћу Светог Саве, чиме Александра Костић Тмушић указује на њихову разноврсност и тематску шароликост. Ово поглавље конципирала је прегледно, издвајајући неке од најзначајнијих зборника о Светом Сави, приказујући укратко радове који су у њима добили примат и наводећи повод којим су они настали. Том приликом она указује на 1935. годину, односно на значај момента у коме живот и дело Светог Саве поново бивају стављени у фокус, уочи обележавања 700 година од његовог упокојења, што, како вешто запажа, представља „тачку ослонца у повратку српском националном идентитету” (Костић Тмушић, 2023, стр. 133). Александра Костић Тмушић наводи да је 1936. године Светосавска краљевска академија припремила значајан светосавски зборник у две књиге, од којих је прва носила наслов *Расправе*, а друга *Извори*, и примећује да су овако значајна издања садржала текстове еминентних стручњака међу којима су Владимир Ђоровић, Георгије Острогорски, Веселин Чајкановић, Филарет Гранић и Петар Ђорђевић.

„Закључна разматрања” представљају завршни сегмент монографије у којима аутор износи суму закључака усмерених на обрађивану тему, али уједно и отвара питање могућности успостављања континуитета у проучавању једне значајне личности као што је Свети Сава, као и давање могућности да будући истраживачи наставе традицију развијања научне мисли о Светом Сави.

Одликвана иновативношћу, комплексношћу, концизношћу, као и богатством методолошких приступа и њихових укрштаја, *Научна мисао*

о *Свeтoм Сави (1895–1945)* Александре Костић Тмушић представља монографско дело које своју успешност доказује не само обрадом комплексне и прекопотребне теме већ и тиме што читаоцима и истраживачима представља лучу и путоказ који води ка још дубљој спознаји значаја лика и дела Светог Саве и светосавске традиције, вековном стожеру и бедему очувања српског националног идентитета.



Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).